1990-2015 Yılları Arasında Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ve Yoksulluk: Türkiye Örneği

Poverty and The Millennium Development Goals Between 1990- 2015: The Case of Turkey

Hüseyin Çelik (Çukurova University, Turkey)

Ph.D. Candidate Ahmet Duran Çelik (Mustafa Kemal University, Turkey)

Prof. Dr. Mahir Fisunoğlu (Çukurova University, Turkey)

Abstract

As a definition; poverty is a situation that people's basic needs are not being met to sustain their life which is many countries facing today. In recent years, fighting against poverty has become one of the most important issues in the world. One of the steps taken by the United Nations to fight against poverty is Millennium Development Goals. In 2000, a millennium development meeting took place with many countries' participation in New York. During the meeting, many goals were set such as eliminating poverty and famine, decreasing child death, providing primary education for all and dealing with epidemic diseases. In this study, progress level of The Millennium Development Goals, the steps which have taken and their effects were examined in Turkey. Data was collected from UNDP and TSI (Turkish Statistical Institute). The millennium development goals globally has been reached at a certain level between 1990 and 2015. Today, primary school accessibility level is around 90% in developing countries. Eventhough poverty was reduced by half, there are still 1,2 billion people who live in extreme poverty. In Turkey, there have been promising developments towards Millennium Development Goals. While level of people who live under extreme poverty line (1\$ per day) was 0,2% in 2002, this rate was decreased to 0% by 2006. The poverty rate (below 4,3 \$ per capita per day) in 2014 was 1,62%, and primary school enrollment rate was 99%. In addition to this, mother and children death rate was largely decreased.

1 Giriş

Günümüzde insanlığın birçok ortak sorunu vardır. Bu sorunlarından belki de en önemlisi yoksulluktur. Bugün pek çok ülke az ya da çok bu sorunla karşı karşıya olup, Dünya'da bir milyardan fazla insan günlük 1 ABD dolarının altında bir gelir düzeyi ile yaşamaktadır. Bu durum birçok ülkeyi çeşitli önlemler almaya zorlamıştır. Bu önlemlerden biri de Bin Yıl Kalkınma Hedefleridir. Birleşmiş Milletler tarafından yoksullukla mücadele için konulan bu hedefler arasında ilk sırada aşırı yoksulluk yer almaktadır. Bu hedefler 1990-2015 yıllarını kapsamaktadır ve 2015 yılında Birinci Bin Yıl Kalkınma hedefleri sona ermiştir.

Küresel açlık, hedef tarih olan 2015'ten önce yarı yarıya azaltılmıştır. Gelişmekte olan bölgelerdeki çocukların % 90'ı şimdi ilkökul eğitimi almaktadır ve ilkökula giden kız ve erkek çocuklarının sayısındaki eşitsizlik azaltılmıştır. Tüm sağlık göstergelerindeki ilerlemenin yanı sıra, sıtma ve tüberküloza karşı mücadelede de kayda değer bir ilerleme görülmüştür. Bir çocuğun beş yaşından önce ölme olasılığı son yirmi yılda yaklaşık yarı yarıya azalmıştır. Diğer bir deyişle bu durum, her gün 17 bine yakın çocuğun kurtarıldığı anlamına gelmektedir. İyileştirilmiş su kaynaklarına erişimi olmayan insan sayısını yarı yarıya indirme hedefine de ulaşılmıştır (UNDP, 2016).

Bu Hedefler doğrultusunda Türkiye'de de önemli aşamalar kaydedilmiştir. Aşırı yoksulluk sınırı olarak belirlenen günlük 1 doların altında yaşayanların oranı 1994'te nüfusun %1.1'i, 2002'de %0.2'si iken 2006 yılında bu oran sıfırlanmıştır. Kişi başı günlük harcaması, cari satın alma gücü paritesine (SGP) göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2011 yılında %0,14 iken, bu oran 2012 yılında % 0,06 olarak tahmin edildi. Yoksulluk sınırı, cari SGP' ye göre 4,3 dolar olarak alındığında ise 2011 yılında %2,79 olan yoksulluk oranı, 2014 yılında %1,62 olmuştur. Bunun yanında gıda yoksulluğu oranı da görece düşük bir seviyede seyretmektedir. Ayrıca, ilköğretime kayıta cinsiyet eşitliğini hemen hemen sağlanmış ve çocuk ve anne ölümlerinin azaltılmasında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. İlköğretime kayıt oranı %98.7 olan Türkiye, 'Herkes için evrensel ilköğretime sağlamak' hedefini 2015 yılından önce büyük oranda tamamlamış olup, 15-24 yaş grubundaki okuma yazma oranı % 97'ye ulaşmıştır (UNDP, 2016).

Bu çalışmada, yoksulluk kavramı ele alınmış ve Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin neler olduğuna değinilmiştir. Ayrıca bu hedefler doğrultusunda Türkiye'de yürütülen faaliyetler incelenmiştir. Türkiye'de Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin ne ölçüde başarılı olduğunun belirlenmesi amacıyla özellikle yoksulluktaki gelişmeler TÜİK ve UNDP verileri ışığında incelenmiştir. Son olarak da İnsani Gelişim Endeksine yer verilmiştir.

2 Yoksulluk Kavramı

21. Yüzyılda, dünya üzerindeki insanların refah içinde yaşamaları ve bunun devamlılık arz etmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak dünyanın birçok ülkesinde insanlar refah içinde yaşamak bir yana, gıda yoksunluğundan dolayı yaşamlarını kaybetmektedirler. Yoksulluk insanoğlunun yüz yüze kaldığı en büyük sorunlardan biridir.

Oldukça karmaşık bir olgu olan yoksulluğun birden fazla tanımı vardır. Yoksulluk genel anlamıyla, *“bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmesi için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu”* olarak tanımlanmaktadır (İbrişim,2008). Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan 1997 İnsani Gelişme Raporu’nda yoksulluk, *“insanların kabul edilebilir yaşam koşullarında hür, haysiyetli, kendine ve başkalarına saygılı, uzun, sağlıklı ve yaratıcı bir hayat sürdürebilmeleri için gerekli insani gelişmenin en temel unsuru olan fırsatlar ve seçeneklerden mahrum olmaları”* şeklinde tanımlanmaktadır. Dünya Bankası 2000’li yıllardan itibaren yoksulluk kavramına yeni bir boyut kazandırarak; *“kırılganlık, savunmasızlık, söz hakkı olmama, güçsüzlük”* şeklinde tanımlamıştır.

Yoksulluk özellikle az gelişmiş ülkelerin sorunu olmakla birlikte gelişmiş ülkelerde de görülebilmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından da yoksulluk gözardı edilmemesi ve önüne geçilmesi gereken bir sorun haline gelmektedir.

3 Bin Yıl Kalkınma Hedefleri

Günümüzde yoksullukla mücadele için yürütülen birçok çalışma vardır. Bu çalışmalardan bir tanesi de Bin Yıl Kalkınma Hedefleridir. Bu hedefler, Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında New York’ta gerçekleştirilen zirvede, 189 ülke tarafından imzalanan Bin Yıl Bildirisinde yer alan ve 2015 yılına kadar ulaşılması beklenen amaçlardan oluşmaktadır. Birçok ülke ve uluslararası kuruluş bu hedefleri benimsemiş ve bu doğrultuda ortak çalışmalar yapmıştır.

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri, yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, tüm insanların temel eğitim haklarından yararlanması, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması, çocuk ölümlerinin önlenmesi, anne sağlığının iyileştirilmesi, salgın hastalıklarla mücadele gibi küresel sorunlara çözüm aramaktadır. Bahsi geçen amaç ve hedefler Tablo 1’de ayrıntılı olarak görülmektedir.

1.Amaç	Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak.	1.Hedef	1990 ile 2015 arasında geliri 1 ABD \$’ın altında olan insanların oranını yarıya indirmek.
		2.Hedef	1990 ile 2015 yılları arasında aç insan sayısını yarıya indirmek.
2.Amaç	Evrensel olarak ilköğretim düzeyinin sağlanması.	3.Hedef	2015 yılına kadar tüm kız ve erkek çocuklarının ilköğretimlerinin tamamlanmasını sağlamak.
3.Amaç	Cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi.	4.Hedef	2005 yılında ilk ve orta öğretimde cinsiyet ayrımına son verilmesi; eğitimin tüm seviyelerinde bu hedefin sağlanması.
4.Amaç	Çocuk ölümlerinin azaltılması.	5. Hedef	1990 ile 2015 yılları arasında beş yaşına ulaşmadan ölen çocukların sayısının 2/3 oranında azaltılması.
5.Amaç	Anne sağlığının iyileştirilmesi.	6. Hedef	Anne ölüm oranlarının 1990 ile 2015 yılları arasında 3/4 oranında azaltılması.
6.Amaç	HIV/Aids, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele.	7. Hedef	HIV/Aids salgınının 2015 yılında durdurulması ve salgının azaltılması.
		8. Hedef	Sıtma ve diğer önemli hastalıkların salgınının 2015 yılında durdurulması ve sonra salgının azaltılması.
7.Amaç	Çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanması.	9. Hedef	Sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin ülke politikalarında ve programlarında uygulanması ve doğal kaynakların kaybının azaltılması.
		10. Hedef	Temiz su kaynaklarına ve temel sağlık önlemlerine sahip olmayan insanların oranının 2015 yılına kadar yarıya azaltılması.
		11. Hedef	Gecekonduda yaşayan en az 100 milyon insanın yaşamlarında 2020 yılında kadar önemli ilerlemeler sağlanması.
8.Amaç	Kalkınma için küresel ortaklıklar geliştirmek.	12. Hedef	Açık, kurallara bağlı, tahmin edilebilir, ayrımcılık içermeyen ticaret ve finans sistemleri geliştirmek.

Tablo 1. Bin Yıl Kalkınma Amaç ve Hedefleri Kaynak: UNDP

3.1 Bin Yıl Kalkınma Hedefleri Kapsamında Türkiye’de Kaydedilen İlerlemeler

Yoksulluk oranı gelişmekte olan ülkelerde oldukça yüksektir. Bu ülkelerde yaşayan insanlar yoksullukla büyük bir mücadele içerisinde. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan bu insanlar için Bin Yıl Kalkınma Hedefleri büyük önem arz etmektedir. Bu hedefler daha uzun soluklu ve sağlıklı bir yaşam için önemlidir. Türkiye’de yoksullukla mücadele eden ülkelere biridir. Bu anlamda Bin Yıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda Türkiye’de ortak faaliyetler yürütülmüştür. UNDP, politika ve projelerde özellikle kadının her alanda etkinliğinin artırılmasına ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına büyük önem vermektedir. UNDP, bu alanlarda ilerleme kaydedebilmek ve Türkiye’nin kalkınmasına katkıda bulunabilmek için, hükümet, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve özel sektörle ortak çalışmalar yürütmektedir.

Yıl	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Yoksul Sayısı (Bin kişi)	12.550	11.165	11.580	12.097	12.025	11.670	12.000	11.140	11.335

Tablo 2. Türkiye’de Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Kişi Gelirine Dayalı Yoksul Kişi Sayısı (2006-2014)
Kaynak: TÜİK

Türkiye’deki yoksul kişi sayısı Tablo 2’de görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2006’da Türkiye’de yoksul kişi sayısı 12.500 kişidir. 2010 yılında bu sayı 12.025 kişi iken 2014 yılında bu sayı 11.335 kişidir. Bu veriler ışığında yoksul kişi sayısında çok büyük bir düşüş yaşanmadığı ve Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin kısmen başarılı olduğu görülebilmektedir.

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yoksulluk Oranı (%)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,80	17,11	18,08

Tablo 3. Yoksulluk Sınırı Yöntemine Dayalı Yoksulluk Oranı (2002-2009) **Kaynak:** TÜİK

Türkiye’de yoksulluk sınırı yöntemine göre yoksulluk oranı 2002’de % 26,96 iken 2009 yılında bu oran % 18,08’e düşmüştür (Tablo 3).

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda Yoksulluk Oranı (%)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48

Tablo 4. Türkiye’de Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Dayalı Gıda Yoksulluğu Oranı (2002-2009) **Kaynak:** TÜİK

Türkiye’de gıda yoksulluğu da var olan bir diğer yoksulluk türüdür. Gıda yoksulluğu, bir ülkedeki hane halkı ya da bireylerin yaşamını sürdürebilmek için alması gereken en az kaloriyi içerecek gıda mallarına erişememesi durumudur. TÜİK verilerine göre 2002 yılında bu oran % 1,35 iken 2006 yılında % 0,74’e düşmüştür. 2009 yılına gelindiğindeyse bu oran % 0,48 olmuştur. Verilerden anlaşılmaktadır ki, Türkiye’de gıda yoksulluğu oranlarında 2002-2009 yılları arasında dalgalanmalar yaşanmış olsa da genel olarak düşük bir seviyede seyretmektedir (Tablo 4).

Şekil 1. Türkiye’de Gıda Yoksulluğu Ve Yoksulluk Oranları (2002-2009) (Tablo 3 ve 4’deki veriler kullanılarak oluşturulmuştur)

Şekil 1’de Türkiye’deki gıda yoksulluğu ve yoksulluk oranları grafik olarak verilmiştir. Şekil incelendiğinde, iki yoksulluk türünün de 2002-2009 yılları arasında azalan bir eğilim içinde olduğu görülmektedir. 2009’da gıda yoksulluğu % 0,48 ve yoksulluk oranı % 18,08’dir.

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kişi Yoksulluk Oranı (%)	30,3	23,7	20,8	16,3	13,3	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62

Tablo 5. Satın Alma Gücü Paritesine Dayalı Kişi Başına Günlük Geliri 4,3 \$’in Altında Olanlar (2002-2014)
Kaynak: TÜİK

Tablo 5’de görüldüğü üzere, Türkiye’de günlük geliri 4,3 \$’ın altında olan kişi oranı yıllar itibarı ile azalmıştır. Kişi yoksulluk oranı 2002’de % 30,3 iken 2014’de bu oran % 1,62’ye gerilemiştir. Bu olumlu bir ilerleme kaydedildiği anlamına gelmektedir.

Yıl	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kişi Başı GSYİH (\$)	3,492	4,565	5,775	7,036	7,597	9,247	10,444	8,561	10,003	10,428	10,459	10,822	10,395

Tablo 6. Cari Fiyatlarla Kişi Başı GSYİH (2002-2014) Kaynak: TÜİK

Türkiye’de kişi başına gelirden yaşanan artış açık bir şekilde gözlenebilmektedir. Kişi başına gelir 2002 yılında 3,492 \$ dolar iken 2010 yılında 10,003 \$ ve 2014 yılına gelindiğinde ise 10,395 \$’a ulaşmış olup, 2002 ve 2014 yılları arasında yaklaşık 3 kat artmıştır (Tablo 6).

3.2 UNDP ve Türkiye Ortak Faaliyetleri

Son yıllarda UNDP ve Türkiye yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kalkınma anlamında birçok faaliyet yürütmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Kadının sosyal yaşama katılımını güçlendirmek amacıyla Şubat 2016’da UNDP ve GAP idare başkanlığı ortak çalışmasıyla eğitimler verilmiştir.
- “Lice Organik Tarımın Geliştirilmesi” projesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından organik tarımı desteklemek ve yaygınlaştırmak amacıyla GAP Bölge Kalkınma İdaresi ve Karacadağ Kalkınma Ajansı mali desteği ve UNDP teknik işbirliği ile yürütülmektedir.
- “Her Damla Değer Katar”, UNDP ve Coca-Cola’nın su ortaklığı konusunda oluşturduğu bir inisiyatifdir. Projenin vizyonu; sosyal ve ekonomik kalkınma açısından birincil derecede önemli olan suya ve hijyene erişimin geliştirilmesi, böylelikle Binyıl Kalkınma Hedefleri’ne ulaşılmasının desteklenmesidir.
- Birleşmiş Milletler Uluslararası Mayın Bilincini Geliştirme Günü nedeniyle, Milli Savunma Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye’nin doğu sınırlarının mayınlardan temizlenmesi ve sınır denetiminin artırılması konusunda kapsamlı bir projenin ilk adımları atılmıştır.
- UNDP ve Galatasaray spor kulübü 2016’nın Nisan ayında 2030 yılına kadar yoksulluğu sona erdirmeyi amaçlayan bir anlaşma imzalamıştır (UNDP, 2016).

4 İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye

İnsani gelişme endeksi Amartya Sen’in Kapasite Yaklaşımına dayanmaktadır. Öncelikle Kapasite Yaklaşımının ne olduğuna değinmek gerekirse; kapasite, bir insanın ne olabileceğini veya ne yapabileceğini içeren bir kavramdır: iyi beslenebilmek, ölümden kaçabilmek, okuyabilmek ve yazabilmek, haberleşebilmek, toplum içinde bulunabilmek, utanmadan insanlar arasında bulunmak anlamlarına gelmektedir (Kabaş,2006).

UNDP tarafından bu yaklaşım baz alınarak hazırlanan İnsani Gelişme Endeksi, insan yaşamı için gerekli üç unsurun yoksunluğu olarak tanımlanır. Bu üç unsur şunlardır:

- Yaşam süresi.
- Yaşam kalitesi.
- Bilgi seviyesi.

Yıllar	Doğumda ortalama yaşam beklentisi (Yıl)	Okula devam süresi beklentisi (Yıl)	Ortalama okula gitme süresi (Yıl)	İGE değeri
1990	64,3	8,9	4,5	0,576
1995	67,0	9,6	4,8	0,604
2000	70,0	11,1	5,5	0,653
2005	72,5	11,9	6,0	0,687
2010	74,2	13,9	7,2	0,738
2011	74,4	14,4	7,4	0,751
2012	74,7	14,5	7,6	0,756
2013	75,0	14,5	7,6	0,759
2014	75,3	14,5	7,6	0,761

Tablo 7. Türkiye'nin İGE eğilimleri (1990-2014) *Kaynak: İnsani Gelişme Raporu, 2015*

2015 yılına ait İnsani Gelişme Raporuna göre Türkiye'nin İGE değeri 0,761 olmuştur. Bu değerle Türkiye, yüksek insani gelişme kategorisinde ve 188 ülke ve bölge arasında 72. sırada yer almıştır. Tablo 7'de Türkiye'nin 1990-2014 yılları arasında her bir İGE göstergesi açısından kaydettiği ilerlemeye yer verilmiştir. Doğumda ortalama yaşam beklentisi 1990 yılında 64,3 iken 2014'de 75,3 yıla yükselmiştir. Okula devam süresi beklentisi 1990'da 8,9 iken 2014'de 14,5 yıla yükselmiştir. Ortalama okula gitme süresi 1990'da 4,5 yıl iken 2014'de 7,6 yıla yükselmiştir. İGE değeri 1990 yılında 0,576 iken 2014 yılında bu oran 0,761 olmuştur. Verilerden anlaşılabacağı üzere, İGE göstergeleri açısından yıllar itibarıyla olumlu artışlar gerçekleşmiştir.

Şekil 2. Türkiye'nin bazı İGE oranları (1990-2014) (Tablo 7'deki veriler kullanılarak hazırlanmıştır)

Şekil 2. incelendiğinde 1990-2014 yılları arasında ortalama okula gitme süresi ve okula devam süresinde 2011-2014 yılları arasında çok belirgin bir artış gözlenmemektedir. Bununla beraber, doğumda ortalama yaşam süresinde yıllar itibarıyla önemli bir artış yaşanmıştır.

	İGE değeri	İGE Sıralaması	Doğumda Ortalama Yaşam Beklentisi (Yıl)	Okula Devam Süresi Beklenmesi (Yıl)	Ortalama Okula Gitme Süresi (Yıl)
Türkiye	0,761	72	75,3	14,5	7,6
Sırbistan	0,771	66	74,9	14,4	10,5
Azerbaycan	0,751	78	70,8	11,9	11,2
Avrupa ve Orta Asya	0,748	—	72,3	13,6	10,0
Yüksek İGE	0,744	—	75,1	13,6	8,2

Tablo 8. Türkiye'nin 2014 İGE Göstergelerinin Seçilmiş Ülkeler Ve Ülke Gruplarıyla Karşılaştırılması *Kaynak: İnsani Gelişme Raporu, 2015*

Tablo 8'e göre Türkiye'nin 2014 yılında 0,761 düzeyinde ölçülen İGE değeri, yüksek insani gelişme kategorisindeki ülkeler için ortalama 0,744 olarak ölçülen ve ayrıca Avrupa ve Orta Asya ülkelerinin 0,748 olarak

ölçülen insani gelişme değerinin üzerindedir. Avrupa ve Orta Asya ülkeleri arasında 2014'teki İGE sıralaması ve nüfus büyüklüğü anlamında Türkiye'ye yakın ülkeler, sırasıyla Sırbistan ve Azerbaycan olmuştur.

5 Sonuç

Bu çalışmada, karmaşık bir kavram olmasından ötürü, yoksulluğun tanımlanmasında birden fazla ölçütten yararlanılmış olup, yoksulluğun dünya genelindeki en önemli sorunların başında geldiğine ve yoksullukla mücadele yöntemlerinden biri olan Bin Yıl Kalkınma Hedefleri'ne değinilmiştir. Ayrıca bu hedefler doğrultusunda Türkiye'deki yoksulluğun ne durumda olduğu incelenmiştir.

Türkiye'de gıda yoksulluğu yıllar itibarıyla düşüş eğiliminde olsa da yoksulluk sınırı yöntemine göre yoksulluk oranı halen % 18 gibi nispeten yüksek bir orandadır ve konunun halen ciddiyetini koruduğuna işaret etmektedir. Satın alma gücü paritesine göre günlük geliri 4,3 \$'ın altında olan kişi oranı 2014'de % 1,62'dir ve olumlu bir seviyede olduğu gözlenmektedir. Gelir durumuna bakıldığında 2014 yılında kişi başına GSYİH 10,395 \$'dır.

Sürdürülebilir ilerlemeyi sağlama yolunda karşılaşılan zorlukları ölçmede önemli bir gösterge olan İnsani Gelişim Endeksi açısından Türkiye olumlu bir seviyeye ulaşmıştır. Türkiye, İGE sıralamasında 72. sıradadır.

UNDP ve Türkiye, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri kapsamında çeşitli ortak faaliyetler yürütmektedir. Özellikle cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak, kadının toplumdaki etkinliğini artırmak, organik tarımı geliştirmek gibi çalışmalara ağırlık verilmiştir.

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri kapsamında yoksullukla mücadele anlamında dünya ve Türkiye'de olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ancak Dünya'da hala aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı azımsanamayacak kadar fazladır. Yoksulluğun önüne geçebilmek için daha çok uluslararası anlaşmalara ve organizasyonlara ihtiyaç vardır. 2015-2030 yılları arasında uygulanacak olan İkinci Bin Yıl Kalkınma Hedefleri kuşkusuz bu faaliyetler arasında en önemlilerinden biridir ve küresel yoksulluğu belli bir oranda azaltması umut edilmektedir.

Kaynakça

- İbrişim, 2008. "Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi", *Yüksek Lisans Tezi*, p. 98.
- Kabaş, 2010. **Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları**. Nobel Kitabevi, Adana.
- Kabaş, 2006. "A. Sen'in Kapasite Yaklaşımına Göre Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları", *Ekonomik Yaklaşım*, 17, p. 77.
- TÜİK, 2016. Yoksulluk istatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013 (Erişim Tarihi: 23.04.2016)
- UNDP, 2016. Türkiye hakkında, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/countryinfo/> (Erişim Tarihi: 27.03.2016)
- UNDP, 2016. 2015 İnsani gelişme raporu, <http://www.tr.undp.org/content/turkey> (Erişim Tarihi: 19.05.2016)